

ÇOCUK EDEBİYATI PANELİ

Çocuğu Anlayan Edebiyat

7 Nisan 2007

Oturum Başkanı

Erhan Erken

Konuşmacılar

Çocuğun Hayal Dünyasını Resimlemek

Osman Turhan

Çocuk Kitaplarındaki Öğreticilik ve Çocuk Ruhunu

Melike Günyüz

Çocuk Dergiciliği ve Din Eğitimi

Hatice Işılak

Masallar Gerçekler Çocuklar

Mevlâna İdris Zengin

Hazırlayan

Neslihan Demirci

Redaksiyon

Nermin Tenekeci

Neslihan Demirci

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Sanat
Araştırmaları
Merkezi

BİLİM VE SANAT VAKFI

Sanat Araştırmaları Merkezi 5

NOTLAR 20

Çocuk Edebiyatı Paneli
Çocuğu Anlayan Edebiyat

Haziran 2010

Vefa Cad. No. 56 34134 Vefa İstanbul

Tel 0212. 528 22 22 pbx

Faks 0212. 513 32 20

e-posta bisav@bisav.org.tr

www.bisav.org.tr

Sanat Araştırmaları Merkezi

e-posta sam@bisav.org

Sunuş

Bilim ve Sanat Vakfı Sanat Araştırmaları Merkezi 2007 yılında içeriğiyle farklı bir toplantıya ev sahipliği yaptı. “Çocuğu Anlayan Edebiyat” başlıklı panel, çocuklar için yazılan çizilenlerin çocuk oyuncağı kolaylığında olmadığı fikrinden yola çıkarak çocuk edebiyatı kavramının gündeme getirilmesi ve bu alandaki verimlerin niteliğine dair sorunların irdelenmesi için ilk adımdı.

Çocuk edebiyatı deyince hem edebiyat zevkini duyuran, hem çocuğu merkezine alan, ötelemeyen; çocuğa bir şeyler anlatmayı değil, çocuğu anlamayı ilke edinen edebiyatı kast ediyoruz. Çocuklar için yazmanın çetrefilli tarafı da burada: Büyüdükçe uzaklaştığımız bu dünyanın kendi dilini ve mantığını kavrayabiliyor muyuz? *Küçük Prens*'in “büyük insanları” olarak bizler, “onlar için” yazdığımızı iddia ettiğimiz metinlerde, onların zengin hayal dünyasına ne kadar hitap edebiliyoruz?

Erhan Erken'in oturum başkanlığını üstlendiği panelde, bir yanda geçmişten bugüne gözle görülür biçimde artan yayın çeşitliliği, öte yanda tüketim mekanizmasının en cazip hedef kitlesine yönelik ürünlerin niteliği ve okuma kültüründen uzaklaşmaya eğilimli sanal dünyanın çocuklarına neyin, nasıl sunulacağı gibi sorunlar tartışıldı.

ÇOCUK EDEBİYATI P A N E L İ

7 Nisan 2007 Cumartesi

Saat 18.00

Bilim ve Sanat Vakfı

Vefa Salonu

Oturum Başkanı

ERHAN ERKEN

MELİKE GÜNYÜZ

Erdem Yayınları Genel Yayın Yönetmeni

Çocuk Kitaplarındaki Öğreticilik ve Çocuk Ruhı

OSMAN TURHAN

İllüstratör

Çocuğun Hayal Dünyasını Resimlemek

HATİCE İŞILAK

Birdirbir Dergisi Editörü

Çocuk Dergiciliği ve Din Eğitimi

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN

Yazar

Masallar Gerçekler Çocuklar

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

SANAT
ARAŞTIRMALARI
MERKEZİ

Vefa Carl. No: 35 34134 Vefa Eminönü
Tel: 0212 528 22 22 Faks: 0212 513 32 20
www.bilim.org.tr

AÇIŞ KONUŞMASI

NESLİHAN DEMİRCİ

Bilim ve Sanat Vakfı Sanat Araştırmaları Merkezi'nin düzenlediği "Çocuğu Anlayan Edebiyat" başlıklı toplantımıza hoş geldiniz. Çocuk için anne sütü kadar, uçurtma kadar, uçurtmanın peşinden koşturabileceği çayırlar kadar, oyun kadar elzem olduğuna inanıyoruz edebiyatın. Çocuklar için edebiyat dedik. Bir dönem, "Çocuk edebiyatı var mıdır?" tartışmaları sürmüştü, hatırlarsanız. Bu bağlamda Cemal Süreya çocuk edebiyatı kavramının bir tür küçümseme barındırdığını düşünerek şöyle demişti: "Çocuk edebiyatı yoktur, edebiyat vardır. Bırakalım, çocuk da yüzmeyi yani okumayı öğrendikten sonra hepimizin girdiği sularda yüzsün."

Çocuk edebiyatının varlığı artık tartışma konusu değil elbette. Ancak bu alanda verilen ürünlerin niteliğini sorgulamak hâlâ önemini koruyor, hatta 'sorun'un merkezinde oturuyor. Çünkü sadece kahramanları çocuklar olan eserlerin çocuk edebiyatı sınıfına giremeyeceğini savunuyoruz, buna inanıyoruz, bunun bilincindeyiz.

Çocuk edebiyatı denince hem edebiyat zevkini duyuran, hem çocuğu merkezine alarak çocuğu ötelemeden çocuğa bir şeyler anlatmayı değil, çocuğu anlamayı ilke edinen edebiyatı kastediyoruz. Çocuk edebiyatının var olduğunu, bıraktığı zarif izlerle kanıtlayan Cahit Zarifoğlu:

"Kolay mı
Çocukla konuşmak
Otur dersin
Hayır der
Çıra dersin
Çamur der?"

diye başlayan şiirini.

“Oysa kolay çocukla konuşmak
Masal de bak
Evet der”

diye bitirmişti. Evet, edebiyat vardır. Kendilerine has duyarlılıklarıyla çocuklar bu metinleri pekâlâ anlarlar. Peki, bizler diye bitirmişti. Evet, edebiyat vardır. Kendilerine has duyarlılıklarıyla çocuklar bu metinleri pekâlâ anlarlar. Peki, bizler çocuk ruhunu ne kadar anlıyoruz? Büyüdükçe uzaklaştığımız bu dünyanın kendi dilini ve mantığını anlayabiliyor muyuz? *Küçük Prens*'in 'büyük insanları' olarak bizler, onlar için yazdığımızı iddia ettiğimiz metinlerde onların zengin hayal dünyalarına ne kadar hitap edebiliyoruz? Bugün bu soruları tartışmak için buradayız. Meseleyi farklı veçheleriyle ele almak üzere yazarımız, editörlerimiz ve illüstratörlerimiz de buradalar. Sözü daha fazla uzatmadan kendilerini sahneye davet ediyorum.

PANEL

ERHAN ERKEN

Oturum Başkanı

Çocuk edebiyatı konusunda tertip edilmiş olan panele hepimiz hoş geldiniz. Bu panelle ilgili bir teklif aldığım zaman yıllar beni çok evvele götürdü. 1992 veya 1993 yıllarında Bilim ve Sanat Vakfı'nın Fındıkzade'deki binasında çocuk yayıncılığı ile alakalı bir panel tertip etmiştik. O zamandan bu zamana on dört, on beş sene geçti. O günlerde çocuk edebiyatı, çocuk yayıncılığı bugünkü noktada değildi, yeni gelişen bir alandı. Seksenli yılların ortalarında evlenen bir nesiliz bizler. Dolayısıyla ilk çocuklarımız, ikinci çocuklarımız seksenli yıllarda doğdu. O yıllarda çocuklarımızın istifade edeceği yayınları bulma noktasında hakikaten çok ciddi zorluklar çekiyorduk. Bu yayınların artması bizleri çok mutlu ediyordu. Bu yayınların artışıyla alakalı talepleri de konuşmak üzere o paneli tertip etmiştik. Bugün, artık ciddi bir gelişme kaydeden çocuk yayıncılığı, çocuk edebiyatı konusunda başka başka problemleri tartışacağız tahmin ediyorum.

Ben ilk sözü Melike Hanım'a vereyim izninizle. Melike Hanım bu konuda Erdem Yayınları olarak hakikaten ciddi bir gelişme kaydettiler.

Profesyonel olarak on üç yıldır bu mesleğin içindeyim. Ondan önce si de aile mesleği olarak kitapların ve yayıncılığın içinde geçti. Bu süre zarfında hep mesleğimin ne olduğunu anlatma gayreti içindeydim.

“Ne iş yapıyorsunuz?”

“Yayıncıyım.”

“Aaa! Matbaanız nerede?”

Sorularıyla başlayıp, daha sonra:

“Editör mü? O ne? Ne iş yapar?”

“İşte biz kitabı hazırlarız.”

“Ya, nasıl hazırlarsınız? Kitabı yazar yazmıyor mu?”

Böyle süregelen bir dilimin sonunda artık bir editör olarak gerek yazarlarımız ve çizerlerimiz nezdinde, gerekse toplum nezdinde mesleğimizin kabullenişini görmek de bugün beni çok mutlu etti. Bugün burada olmaktan dolayı son derece mutluyum. Şimdi ben çok genel bir çerçeve çezeceğim. Çünkü çocuk edebiyatı, çocuk kitabı dediğiniz zaman meselenin o kadar çok yönü var ki hangi birini anlatacaksınız! Bir sürü şey var konuşacak, anlatacak. Onun için hemen konuşmama başlıyorum.

Dil, kişilerarası iletişimi ve kuşaklararası kültür aktarımını sağlar. Bu nedenle anadili eğitimi çocuğun düşünce üretmesinin ve toplumlaşmasının ön şartıdır. Anadili eğitimi çocuk doğar doğmaz başlar. Bu eğitim ne kadar güçlü olursa, çocuk kendini yazılı ve sözlü ifade edebilme, düşünme, yorumlama, yeni fikirler üretme noktasında o denli başarılı olur. Çocuğun muhatap olduğu herhangi bir sözlü ya da yazılı metin, bu annesinden dinlediği bir ninni ya da bir çocuk şarkısı olabilir, çocuğun yeni keşifler yapmasına, yeni anlam daireleri oluşturmasına, mecazları kullanma yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur. Çocuk kitapları işte tam bu noktada işlevsellik kazanmaya başlar. Çocuk kitaplarından, çocuğun anadili öğretimine katkıda bulunmasının yanında, çocuğun muhatap ol-

duğu her kitapla okuma alışkanlığını kazanması ve bu alışkanlığı pekiştirmesi gibi bir beklenti de söz konusudur. Peki, çocuk kitaplarında edebi ve estetik taraf mı, yoksa öğretici taraf mı ağır basmalıdır? Hatta daha temele inerek şu soruyu da sorabiliriz: Çocuk kitaplarına öğretici olma misyonu yüklemek doğru mudur? Bu sorular bu alandaki çalışmaların en temel sorularıdır. Cevapları da çocukluğu nasıl değerlendirdiğimizle ve ona nasıl bir anlam yüklediğimizle ilgilidir. Son üç yüz yıldır dünyada ve ülkemizde çocuğu algılama biçimi sürekli değiştiriyor. Hatta yirmi yıl öncenin algılayış biçimiyle bugünün algılayış biçimi de birbirinden farklı. Bu algılayışın tarihi seyrine baktığımızda, Batıda çocuğun bir değer olarak ortaya çıkmasının Aydınlanma dönemiyle başladığını görüyoruz. Ondan önceki dönemde, Ortaçağ Hıristiyan kültüründe çocuk korku veren bir günahın ürünüdür. Bu nedenle çocukluk dönemi yadsınır ve çocukluğa karşı sürekli bir mücadele söz konusudur. Toplumdaki bu algıya paralel olarak, 18. yüzyıla kadar edebiyat alanında da çocuk sıradan, dikkat çekmeyen ve edebiyatın konusu olmayan bir unsurdur.

Batıdaki bu algı matbaanın icadıyla okuryazarlığın bir değer kazanmasına dek sürdü. Okuryazarlık yetişkin dünyasına ait önemli bir kazanım haline gelince, çocuğun bu kazanımı elde etme süresi çocukluk olarak tanımlandı. Ve bu dönem 7-14 yaş olarak belirlendi. Bu zaman dilimi çocuğun okuma kültürünü geliştireceği ve çocuğun yetişkinler dünyasına geçeceği bir süreçtir. Ancak bu kabul beraberinde başka problemleri de getirdi. Geleceğin yetişkinleri olacak çocuğun okuyacağı metinler neler olacaktı? O güne kadar birtakım dinî masallar ve geleneksel masallarla beslenen çocuklar birdenbire *Robinson Crusoe*'yu, *Pinokyo*'yu ve *Pollyanna*'yı okumaya başladılar. Oysaki bu metinlerin hiçbiri çocuklar için yazılmamıştı. Ve bu metinler o günden bu yana raflarımızda en çok okunan klasikler arasında yer aldılar.

Burada başka bir problem söz konusu... Çünkü Robinson Crusoe adaya çıktığında bir elinde İncil, bir elinde ekmek, bir elinde de silah taşıyordu. Bu şu demekti: Bana tabi ol, benim inancımı kabul et. O zaman karnın doyar. Aksi takdirde elimdeki silahla ölürsün. Sömürge kültürünün en temel yaklaşımı buydu. *Robinson Crusoe* baştan sona bir sömürge kültürünü anlatan eserdir. 1883'te yazılan *Pinokyo* ise içinde taşıdığı pek çok masal unsuruyla çocukluğa hitap eden, fakat aynı zamanda Aydınlanma dönemi eğitim anlayışını yansımasıyla öğretici tarafı ağır basan bir kitaptır. Bu kitapta Pinokyo altı yaşında bir kukla olarak karşımıza çıkar. Kitap bittiğinde ise on dört yaşında, eğitimli, yetiş-

kinler dünyasına girmeye hazır genç bir erkektir artık. Kitaptaki kukla motifi kandırılmaya hazır, cahil, yaptığı yanlışlıklar ceza metoduyla sürekli düzeltilen çocukluğu sembolize eder. Kitap boyunca kapitalizmden toplumun ahlâk anlayışına kadar pek çok konuya değinilir ve bunların eleştirisi yapılır. Şımarıkça tüketicilik, kötülerle işbirliği yapmak, kılıfına uydurulmuş rüşvetçilik, dilenme, çalışmaktan kaçınma, verdiği sözden dönme ve daha pek çok konu işlenir. Bu arada, dönemin eğitim anlayışı oyuna karşı olduğu için Pinokyo oyunlar ülkesine gittiğinde cezalandırılır, bir eşeğe dönüşür. İdealize çocuk figürünün çizildiği *Pollyanna*'da ise, hayatın tüm güçlüklerine karşın mücadele eden bir çocuk vardır. Pollyanna'nın rahip babası dinin sembolüdür. İyiliğin ve kötülüğün gerçek müsebbibinin Allah olduğu, sıkıntılara sabırla katlanmak gerektiği kitap boyunca anlatılır. Pollyanna hiç ağlamayan, hiç öfkelenmeyen, hep güler yüzlü, sabırlı, merhametli, yardımsever, cömert bir karakter olarak sanki bu dünyaya ait bir çocuk değildir. O adeta insan bedenine bürünmüş bir melektir. Kitap boyunca Polly teyzenin kişiliği ile burjuva eğitim anlayışı eleştirilir. Kitap burjuvaziye başkaldıran romantik dönemin baş tacıdır. Burjuva kültürünün toplumda açtığı yarayı saracak ilaç, bu kitapta din olarak gösterilir. Günümüzün en çok okunan çocuk kitaplarından *Harry Potter* da Ortaçağ Hıristiyan anlayışının eleştirisidir. Üstelik bu anlayışa büyü yoluyla karşı durulmakta ve ciddi bir biçimde şiddet ve korku öğeleri içermektedir.

Başta dönüp cevabını zihnimizde netleştirmemiz gerektiren soru şu: Çocuk kitaplarına öğretici olma misyonu yüklemek doğru mudur? Bu soruya doğrudur ya da yanlışır şeklinde bir cevap vermek gerekmiyor. Aslında, kaçınılmazdır demek daha doğrudur. Her metin kaçınılmaz bir şekilde biraz öğreticidir, biraz mesaj verir. Çünkü her insan gibi yazarın da kendine ait bir düşünce dünyası vardır. Buna bağlı olarak her metin yazarının ahlâk, eğitim, politika anlayışını metaforlar yoluyla yansıtır. Peki, metin mutlak otorite midir ki bu metinlerin çocuklarımızın ahlakını bozmasından ya da onlara doğru bulmadığımız birtakım inanç motiflerinin aşılmasından korkuyoruz? Hayır, metinler mutlak değildir. Metin sözcüklerden oluşur. Sözcüklerin anlam kazandığı yer ise bizim zihnimizdir. Metinlere anlam yükleyen bizleriz. Bu yüzden metinleri zararlı ya da zararsız, öğretici ya da değil diye tasniflemek mümkün değildir. Çünkü her farklı anlayış bir diğerini kendi çocuğu için tehlikeli sayacaktır. O halde asıl yapılması gereken, metinleri tasnifleyip kendi görüşlerimize uymayanı zararlı ilan etmek yerine çocuklarımıza eleştirel oku-

ma kültürünü vermektir. Bu kültür oluşturulduktan sonra hiç kimsenin hayatı bir kitap okuyarak değişmez. Bu gerçeğe rağmen, Batıda burjuva döneminde başlayan ideal çocuk figürünü edebiyat aracılığıyla gerçekleştirme eğilimi bizde hâlâ mevcuttur. Bu sebeple çocukların kitap seçimi konusunda ebeveynlerle çocuklar arasında bir mutabakatsızlık söz konusudur. Çocukluğunda kendisi okuyup beğendiği için annesi ya da öğretmeni tarafından *Çocuk Kalbi*'ni okumaya zorlanan çocuk sayısı, bu ülkede hiç de azımsanamayacak kadar çoktur. Oysa bu tercihi çocuklarımıza bırakırsak günümüz çocuğunun beğenerek okuduğu birkaç tür olduğunu göreceğiz. Birinci tür polisiye-macera tür kitaplar, ikinci tür komik metinler, üçüncü ise çocuğun kendisini bulduğu, çocuğun kendisini anlatan metinler. Çocuklar, bu kitap beni anlatıyor dediği kitapları severek ve büyük bir ilgiyle okuyorlar. Şu anda dünyada da Türkiye'de de çocuk edebiyatı büyük bir değişim geçirmekte. Hayata dair olan her şey edebiyatın konusu olmak eğiliminde. Torun büyükanne ilişkisinden, çocuk üvey anne ilişkisine kadar pek çok konu çocuk edebiyatının, çocuk kitaplarının konusu haline geldi. Ayrıca bugün Batı dünyası sorun odaklı çocuk edebiyatından söz etmekte. Bizim toplumumuz da çok hızlı bir değişim geçiriyor. Tek ebeveynli aileler, tek çocuklu aileler toplumumuzda hızla artıyor. Aileden başlamak üzere özellikle çocuklar üzerindeki şiddet yaygınlaşıyor. Ve en önemlisi çocuk ile yetişkinin bilgi karşısındaki durumu aynılaşıyor. Günümüzde çocukla yetişkin arasında bilgi sınırı ortadan kalkmış durumda. Çocuklar her konuda yetişkinlerin dünyasının içinde. Yasaklar bir çözüm olamayacağına göre günümüz çocuklarını kuşatacak, onların gerçekliğinin farkına varacak, varabilmiş, kendimize ait kültürel kodlarla beslenen metinlere ihtiyacımız var. Bu özelliklerinden başka çocuk kitaplarının ayrıca çocuksuluğu yakalaması gerekiyor. Çocuklardan nefret eden Ezop'un, çocuksuluğu küçümseyen La Fontaine'in, soylular sınıfında kendine yer edinmek için onlara masallar yazan Anderson'un derlediği masalları Hıristiyan ahlakına göre yeniden yazan Grim Kardeşlerin metinleri çocuklar için yazılmamışken, nasıl oldu da yüzyıllar boyunca çocuklar tarafından bu denli sevildi ve okundu? Bu sorunun cevabını çocuksulukta aramak gerekiyor. Mustafa Ruhi'nin ifadesiyle, "Çocuksuluk, sanat ve edebiyat disiplinleri içinde sanatçı ve yazarların duyarlılığı yönünde düşünülmesi gereken felsefi bir değerdir". Pek çok klasik metin, işte bu çocuksuluk yüzünden yüzyıllar boyunca çocuklar tarafından okundu ve okunmaya devam ediyor. Metinlerin kurgusundaki masalsı tat, hayal gücünün sınır-

sızlığı ve serüven bütün bu metinlerin çocuklar tarafından benimsenmesini sağlayan ortak noktalar. Sonuç olarak diyebiliriz ki, Türk çocuk edebiyatının Tanzimat ile başlayan çeviri edebiyatının gölgesinden bir an önce kurtulması için toplumdaki değişime adapte olabilmiş ve çocuksuluğu yakalayabilmiş kendi özgün metinlerine ihtiyacı vardır.

Çocuksuluk, kitaplardaki çocuksu tat ve kitaplardaki mesaj şu anda günümüz Türk çocuk edebiyatının en önemli problemlerinden bir tanesidir. Her metnin, az önce de söylediğim gibi mutlaka bir alt anlam katmanı var. Önemli olan çocuklara mesajların doğrudan verilmemesi, birtakım mesajların alt anlam tabakaları içinde verilmesi gerektiğidir. Herhangi bir metin, herhangi bir ifade, herhangi bir cümle çocuğa yönelik olmasın da bir anlam ifade etmesin! Burada esas olan, bu mesajı ve bu anlamı çocuğa hangi dozda, hangi içerikte ve hangi üslupta sunduğunuzla ilgilidir. Türkiye’de yaygın olarak, sizin çocuk kitaplarından beklediğiniz şey bu kitapların bir ebeveyn yahut da bir öğretmen görevi görmesi. Çocuğun okuduğu kitaptan bir mesaj çıkartarak yalanın kötülükleri, merhametin gerekliliği gibi kavramları edinmesini bekliyorsunuz. Oysaki bu, çocukla kitap arasında bizim koyduğumuz çok büyük bir engel. Kitap, çocuğun bir yaşından itibaren elinde tuttuğu ve oynadığı bir oyuncak, bir kamyon, bir bebek şekline bürünmedikçe çocuklarımızla kitap sevgisini kazandırmamız mümkün değil. Peki, bu çocuksuluğu yahut da mesajı, çünkü mesaj olmadan bir metnin olamayacağını söyledik, nasıl vereceğiz? Elimde Madonna’nın bir kitabı var. Çok hızlı bir şekilde bu kitabı size anlatmak ve okumak istiyorum. Çünkü mesajın çocuklara nasıl verilmesi gerektiğiyle ilgili iyi bir örnek olduğunu düşünüyorum. Çocuklara vereceğimiz mesaj şu: Kur’an-ı Kerim’de, Hucurat suresinin altıncı ayetinde Allah-ü Teala buyuruyor ki: “Kim ölmüş kardeşinin etini yemek ister?” Aynı surenin on ikinci ayetinde de diyor ki: “Bir fasık size bir haber getirdiğinde onu mutlaka araştırın, yoksa pişman olursunuz.” Bu kitabın da mesajı bu; ama bu mesajın bir çocuk kitabında hangi dille, dilin hangi özelliklerini, nasıl kullanarak verildiği bakımından çok güzel bir örnek.

Erhan Erken: İzninizle ikinci sözü Mevlâna İdris kardeşimize vermek istiyorum. Kendisi, yıllardır tanıştığımız, yazılarını çocuklarla beraber keyifle okuduğumuz güzel bir arkadaşımız, kendi de güzel, yazıları da güzel, ürettiği şeyler de güzel. İnşallah burada yine güzel şeyler söyleyecek bizlere.

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN

Yazar

Hepiniz hoş geldiniz. Biraz edebiyatın arkasından bir konuşma olacak benimkisi, çok içinden değil. Masallar, gerçekler, çocuklar? Tuhaf ve bir yanıyla da korkunç bir dünyada yaşadığımız açık, Tanrı olmasa.

Birbiriyle hep iletişim içindeymiş gibi duran milyarlarca insan var. Evimize, sokağımıza, şehrimize, ülkemize ait sorunların yanı sıra kriz noktaları, savaşlar, yenilerde küresel ısınma problemi bir biçimde hepimizi ilgilendiren durumlar olarak yükseliyor. Ve her yıl bu kaosu ortasına doğan milyonlarca çocuk. Ve artık bazı insanların ağzından duymaya alıştığımız bir söz: Böyle bir dünyaya nasıl çocuk getirebiliriz? Bu çocukların beslenmesi, sağlığı, eğitimi, oyuncuğu, gelişimi vs. hepsi ayrı ayrı ilgilenmemiz gereken şeyler. Bunların yanı sıra açlık, savaş gibi bireysel güç ve tercihlerimizin epey uzağında şekillenen trajediler de için can sıkıcı başka bir boyutu. Gerçekliğin bir yanı böyle bir görünümle örülükten başka açılardan başka şekillerde bakanlar da var. Çocuk için iyilikler, güzellikler, masallar, müzikler, estetikler üretmeye çalışan insanlar da var; tabii yetersiz. Bu masal gibi uğraşlar gerçekliğin iç yakıcı sonuçları karşısında nereye kadar gidebilir ve ne anlam ifade edebilir? Esasen çocuklar için yapılabilecek şeyler arasında özel bir yeri olduğuna inandığımız edebiyat, başka bir taraftan bakılınca bir lüks gibi algılanabilir mi? Okumaya, yazmaya değer veren biri iseniz bu sorun sizi elbette kızdırmış olmalı. Ama diğer taraftan, diyelim asgari ücretli bir aile reisi ya da çeşitli sebeplerle daha az gelire yaşayan bir ailedeki anne ya da baba, evine ekmeğe getirme sorunuyla baş edemeyen çok iyi hazırlanmış ve ona göre bir fiyatı olan bir kitabı gördüğünde ne hissedecektir? O kitabı alanlar ve okuyanlar hakkında neler düşünecektir? Ya da beş kişilik bir aile, çocuklar için hazırlanmış bir filme gitmek istediğinde nasıl bir sonuçla karşılaşacaktır ve kendi çaresizlikle-

riyle birlikte o kitabı alan ya da o filmi seyreden insanlar hakkında ne-ler düşünecektir? Ve diyelim ki bir yazar veya yayıncı ya da ressam, so-
kakta, özellikle İstanbul'un caddelerinde her gün karşılaştığımız hırpa-
ni, sefil ama dirençle caddenin bir köşesinde durup her gelen insana,
her gelen arabaya ulaşip bir şeyler isteyenleri gördükten sonra, her
gün tekrar eden bu görüntülerden sonra, hâlâ nasıl konformist bir yapı
içerisinde yapıp ettiklerine devam edebilecekler? Bir arıza var mı? Var-
sa nerede? Yani sürüp giden bu şeylerin sürüp gitmemesi için bir şey-
ler yapmamız gerektiğine inanıyor muyuz, inanmıyor muyuz? Bu soru
ve cevapsızlık aslında yalnızca edebiyatla ilgili değil... Hayatın birçok
katmanında aynı şey var. Bu soruyu yalnızca edebiyata ilişkin olarak
sormak, biraz katılık biraz da haksızlık olur. "Bütün bunların edebiyat-
la, çocuk edebiyatıyla ne gibi bir ilgisi var ki?" diyenler çıkabilir. Ama
ben de, çocukların bir kısmını veya insanın bir kısmını dışarıda bırakan
bir edebiyatın, bu ayrıksılığı önemsemeyen bir edebiyatın, insanla iliş-
kisinin sorgulanması gerektiğini söyleyebilirim. O zaman, önce bir ba-
kış sorunsalımız var demektir.

Şöyle başlayabiliriz: "Neye bakıyoruz?" birinci, "Niçin bakıyoruz?"
ikinci, "Nasıl bakıyoruz?" üçüncü sorumuz. Ben bu üç soruyu diyelim ki
kendime sorduğumda şöyle bir cevap verebiliyorum: Edebiyat pencere-
sinden çocuğa bakıyorum. Niçin bakıyorum? Hoşuma gittiği için bakıyo-
rum. Nasıl bakıyorum? Kendi çocukluğum ve üzerine eklenen dünyanın
bende bıraktığı benle bakıyorum. Neyle bakıyorum? Edebiyatla ve onun
enstrümanları olan şiirle, masalla, denemeyle bakıyorum. Ne görüyo-
rum ve bununla birlikte ne gösteriyorum? Çocuk için bir şey yazmakla
ne yapmış oluyorum? Ben yazdıklarımın hiçbirini yazmasam bende ve-
ya çocukta eksilen bir şey olur mu? Veya yazınca değişen nedir? (Ço-
cukta ve bende.) Bunu edebiyatın bütünü için de sorabilir miyim? Yani
bu gördüğümüz milyonlarca kitap, yüz binlerce film, şarkılar ve diğer
şeyler hiç olmasa ne olurdu? Bunların birileri tarafından ortaya konul-
ması kaosu artırıyor mu, azaltıyor mu? Uzaya her gün yirmi beş milyar
ton atık bıraktığı söylenen insanoğlu, acaba başka bir düzlemde sanat,
edebiyat aracılığıyla başka atıklar üretiyor olabilir mi? Ve bu sanat yo-
luyla oluşan ortamdaki sanatsal gazlar, ruh, vicdan ve algı dünyamız
üzerinde başka bir sera gazı etkisi yapıyor olabilir mi? Mesela hakikati
görmemizi, hissetmemizi, ona dokunmamızı kolaylaştırıyor değil de

zorlaştırıyor olabilir mi bütün bunlar? Sağlıklı olanla olmayanın, estetik olanla olmayanın, iyi ile kötünün ayrımını yapabilir miyiz? Ya da böyle bir ayrım gerçekten var mı? Çocuk gerçekten bizim vermeyi amaçladığımız şeyi istiyor olabilir mi? Bunu kim belirliyor? Yoksa ortada büyük bir sahtekârlık mı var? Bir evde annenin çocuğuna sarılmasından daha büyük bir duyguyu harflerin, renklerin ya da her türlü oyuncağın verebileceğine gerçekten inanmalı mıyız? Durmadan hoplayıp zıplayan ve akıl almaz görüntülerle çocuğu kuşatan bir çizgi film karakteri, gerçekten de çocuğun bir arkadaşıyla yaşayacağı anların yerini doldurabilir mi? Yoksa daha ötesi mi? Çocuklar ve büyükler için kültürel anlamda hiçbir şey yapılmasa, bir anlamda profesyonelleşmiş olan bir yön ortadan kalksa, çocuk ya da yetişkin, doğrudan insanın ya da hayatın kendisiyle konuşmaya, onun içinde kendi adımlarıyla ilerlemeye çalışsa ne olur? Daha mı mutsuz oluruz? Hiç okuma yazma bilmeyen, kitapla, filmle, şunla bunla yüz yüze gelmeyen topluluklarda, cemaatlerde, kabilelerde yaşayanlar gerçekten şanssız mı? Ya onlar bize acıyor ve zavallı gözüyle bakıyorsa! Bazen hepimizin içinde kabaran bir şey vardır: Her şeyi bırakıp çekip gitme duygusu. Gerçi çoğu zaman çekip gitmeyiz. O kadar cesur değiliz. Ama yine de bu duygu hayatımızın bir döneminde bizi şöyle bir yoklamıştır. Demek ki sanat ve onun bütün birimleri de işin içinde olmak üzere, kendimizin bile bize yetmediği anlar var. Demek ki kendimiz ve çocuklar için geride bırakmamız, parçalamamız gereken bir dünya var. Dışında olmak ve kalmak istediğimiz bir şeyler var. Ve daha da temelde çekip gitmek istediğimiz bir yer var. Biraz uzak, biraz yakın bir yer var. Evet öbür dünya, evet mümkünse cennet? Her şeyin eğreti, her şeyin geçici olduğu ve durmadan dönen bir dünyada tek sahici istek, içimizde beliren tek hakikat duygusu belki de budur. Dünyayı mevcut verilerden hareketle ele aldığımız zaman burada kalmamızı gerektirecek çok az şey var. Ama can bedenden çıkıncaya kadar ruhumuz bir anlamda bu dünyaya mahkum. Masallar ise kısa dönemli kaçışlar, kaçamaklar için elverişli bir bahçe gibi görünse de çoğu zaman gerçeklik canavarının saldırısına açık bir alan olma özelliğinden kurtulamıyor. Gerçeği abartıyor veya masalı küçümsüyor olabiliriz. Kendi kendimize bulup avunduğumuz ve mutluluk sandığımız şey de zavallılığın ta kendisi olabilir. Büyük bir yanılgı için hayat boyu debeleliyor da olabiliriz. Ama zaten tam da bu, hepimizin tek tek kendi masalı değil mi? Adına masal da desek, hayat da desek, zaten hepimiz etra-

fımıza kumdan bir kale örmekle meşgul değil miyiz? İkinci dünyada ya da asıl yurdumuzda gözlerimiz yeniden açıldığında, dünyadan ayrılan ruhumuzla yeniden buluştuğumuzda, hepimizin eline kendi yazdığımız bu masal tutuşturulmayacak mı? Masal ya da gerçek, yetişkin ya da çocuk bu duyguyla ne kadar talimlidir, sanırım buna bakmak lazımdır. Bununla birlikte, dünyada yapılan saçmalıklar listesine baktığımız zaman çocuk edebiyatı alanında yapılanların epey masum kaldığını söylemek mümkün olabilir. Şimdi bu masumluğun içinden cesaret alarak yazdığım bir masalı sizlerle paylaşmak istiyorum, müsaadelerinizle:

Çocuk Kırmızı

Dünyanın bütün sabahlarında önce çocuklar uyanır.

Uyandı bir çocuk, her çocuktan önce. Yataktan kalktı, pijamalarını çıkardı. Kırmızı pantolonunu, kırmızı gömleğini ve kırmızı çoraplarını giydi. Kırmızı ayakkabılarını ayaklarına geçirmeden önce yaptı bunları. Sokağa çıkmadan önce.

Sokakta, dünyanın her sokağında akan kalabalığı ve şeyleri izlemeye başlamadan önce yaptı bunu. Klaksonları, frenleri, yürürken birbirinin yanından hışırtıyla geçen insan seslerini duymadan önce.

Trafik ışıkları değişirken, duran araçlar harekete geçip, hareket hâlindeki araçlar dururken, rüzgâr bir eczanenin büyük tabelasını sallarken, bir çöp tenekesinin yanında yatan bir köpek kalkıp güneşin ışıklarıyla yeni buluşan başka bir köşeye geçerken...

Bir masada bir karar alınmadan önce.

Bir puronun yanmış kısmı makasla kesilip yeniden yakılmadan ve alevlenen purodan çekilen ilk nefesin dumanı bir kayıtsızlıkla havaya savrulmadan önce.

Savaş uçakları kara bir hazırlıkla yakıt tanklarını doldurmadan ve bombaları yüklenmeden önce yaptı kırmızı çocuk bunları.

Yürüyordu sokakta. Kırmızıydı.

Pilotlar yerlerine oturdular. Başlarını sola çevirip neye baktılsa baktılar. Grileştiler, havalandılar, uçaklar arasındaki koordinatları gözeterek hedefe doğru uçmaya başladılar.

İlk bomba düşmeden önce.

Vardı bir şehir, vardı birşeyler.

Çocuğun vardı bir annesi, annenin de vardı bir çocuğu. Vardı bir kedileri. Bir okul, bir bahçe, içinde doğdukları bir ev, evin önünde bir sokak. Köşede bir fırın. Ekmekte bir buğu. Akşam eve sevinçle dönüp çocuklarına sarılmak isteyen bir baba. Okulda dünyanın yarıçapını, bir sayının karekökünü, bir üçgenin iç açılarını, bir oyunun terlerine ekleyen çocuklar vardı. Bir dilbilgisi kuralını dalgınlıkla laboratuvarında bir deney tüpünün içine boşaltan kara gözlü çocuklar. Bir şiir dizesinden akdenize usulca giren çocuklar. Onlara bakarken kendi çocukluğuna, çocukluğundaki bir ayakka-
bının altı parçalanmış zamanına dönen bir öğretmen? İlk bomba düşmeden önce. Daha uçaklar gelmeden önce.

Kırmızı çocuk, daha her zamanki hızıyla yürürken, sokaklarda akarken, dünyaya her zamanki gibi bakarken...

Havanın sürtünme katsayısı nedir ki grileşmişseniz.

Bombalarınız varsa ilerlersiniz.

Bir çocuğun kedisine süt vermek için mutfağa gitmesi ve bir sandalyenin üstüne çıkarak süte uzanmaya çalışması nedir ki? Ve nedir bir annenin patatesleri doğraması akşam yemeği için. Ve nedir bir babanın çocuğunun iyice solgunlaşan mevsimlik giysilerini değiştirmek için o gün biraz daha çalışması...

Ve nedir büyükannelelerinin, büyükbabaların kendi büyükanne ve büyükbabalarından duydukları, gördükleri şeyleri çocuklarına, torunlarına kutsal bir emanet aktarır gibi aktarmasının huzurunu birden bozan şey?

Kalabilir mi bunlar?

Gökler ve kuşlar, gökler ve bulutlar kalabilir mi, bomba yüklü uçaklar görüldüğünde?

Birden gözler havaya çevrilip olanları anlamaya çalışırken,

Akşam yemeği için mercimek çorbası on dakikada daha kayna-
maya bırakılmışken,

Cacık için yoğurt belirli bir kıvamda getirilirken,

Kedi içeceği sütün çocuk tarafından şişeden kaba dökülüşünü mırıldanarak izlerken,

İlk bombanın serbest bırakılması!

Bütün uçakların ilk bombalarını ve arkasından ikinci, üçüncü bombalarını serbest bırakışı.

Nereye? Nereye düşerse oraya.

Kimin üstüne? Kim varsa onun üstüne.

Daha yalnızca anne ve baba diyebilen ve o sırada yerde gördüğü bir karıncayı izlemeye çalışan bir çocuk varsa onun da mı üstüne? Onun da üstüne.

Bir annenin de mi? Bir annenin de.

Buğusu kaybolmamış bir ekmeğin de.

Deli gibi çiçek açmış bir erik ağacının üstüne.

Mutlu bir günde çekildiği belli olan eski bir resmin de.

Ve gerçekliğin parçalanmaya, öğrenilen her şeyin parçalanmaya başlaması. Kopanlar, havaya uçanlar, yerde açılan çukurlar, yerinden büyük bir hızla savrulan ve artık eskisi gibi olmayacak nesnelere...

İnmeye devam eden bombalar...

Seyreltilmiş uranyumlu misket bombaları. Hafızaların ve hafızalardaki her şeyin kaymaya başlaması. Anneye son bakış. Pilotlar bombalardan bir hava oluştururken. Annenin ağzından çıkan son kelime. Kedinin önce süt kabını, sonra kendini kaybedişi. Eriğin çiçekleri yok artık. Bir daha hiç erik olmayacak o ağaçta. Ağaç yok.

Çok anne, çok çocuk, çok kedi ve başka çok şeylerin yokşeyler oluşu... Birden! Evet birden.

Uçakların tekrar dönüşü. Göklerin yeniden bölünüşü. Merkezde durum değerlendirmesi. Yeni bir puronun ateşlenmesi. Bir emir daha. Sonra tamamdır herhalde.

Bırakmak nedir ki bombaları.

Uçaktaysanız ve bombalarınız varsa yerçekimi kanunları işler.

Bütün bunlar bir çizgi film olamaz değil mi? Olamaz ve değil zaten.

Kırmızılar giymiş çocuk, bütün bunlardan haberdar olduğunda incecik kanamaya başladı. Kalbinin biraz altından başladı sanırım. Sonra sağ yanında biraz yukarılarda başka bir yeri daha. Sonra diz kapaklarının orada bir başka ince kan sızıntısı?

Benim yerime kanıyordu galiba. Belki senin yerine de. Kanamayan kim varsa onun yerine. Yani biraz hepimizin. O savrulup, parçalanmış biçimde toprağa düşenler dışında.

Asfaltlar, Vip salonları, çok iyi korunan kimi binalar ve hemen herkesin bildiği bazı merkezler dışında herkesin yerine.

Ayakkabılarının içi kanla dolduğunda durmadı. Yürürken arkasında kıpkırmızı ıslak ve taze ayak izleri bırakması bundandı. Kanla ıslanmıştı giysileri ve her yeri. Ama suyla ıslansa da daha farklı görünmezdi. Her şeyi kırmızıydı çocuğun. Şimdi biraz ağırlaşmıştı elbiseleri. Daha da ağırlaşacaktı.

Çakıl taşları bazen, tozlar bazen, kahverengi toprak bazen? Çocuk yürüdükçe geride kaldılar. Yürüyordu çocuk. Kimin yerine? Önemsiz artık.

Sadece arkasında kırmızı ayak izleri.

Yürüyordu ağır.

Biraz da ağılıyordu galiba.

Galiba.

Erhan Erken: Edebiyatta söylenenleri canlandıran, onları anlamlı kılan, onları daha okunması için uygun bir şekle sokan en önemli unsurlardan biri de çizgi, resim; burada kullanılan materyaller. 86'lı, 87'li yıllarda bugünkü kadar materyal yoktu boyama da kullanılacak. Şimdi bunların envai çeşidini, çok güzelini, çok iyi çizilmiş olanlarını, çok renklerini gördüğüm zaman, bu gelişmeyi büyük bir keyifle izliyorum. Osman Turhan Bey, bu serüvenin herhalde çizgiyle, illüstrasyonla olan yönüyle alakalı bizleri bilgilendirecek, bir ufuk açacak.

OSMAN TURHAN

İllüstratör

Çocuğun hayal dünyasını resimleme konusuna girmeden, biraz önce Mevlâna İdris Bey'in okuduğu *Kırmızı Çocuk* masalından bahsetmek istiyorum. Bir vesileyle daha önce okuma şansına eriştiğim bu masaldan -normalde çocuk için yazılan bir kitabı, bir masalı okuyup kolay kolay gözü yaşarmaz insanın ama- çok çok etkilendiğimi, hatta gözlerimin yaşardığını belirteyim. Hatta çocuklar için olduğu kadar büyükler için de yazıldığını düşünmüştüm. Sizlerin de biraz duygulandığını gözlemledim bu arada. Bence rahat olun, çok rahat ağlanabilecek bir yazıdır. Bu anlamda çok teşekkür ediyorum, kalemine sağlık.

Çocuk edebiyatının niteliği konusunda herkesin bir endişesi var: Daha iyi olmalı. Yayıncı da, yazar da, çizer de daha iyi olmalı diyor ama bunu söyleyen arkadaşlarımızın ortaya koyduğu çalışmalarda nitelik problemi olabiliyor. Yani Nasreddin Hoca misali herkes haklı, fakat ortadaki iş yetersiz. Bunun altından nasıl kalkabiliriz? Mesela, çocuğu anlayan edebiyat ya da çocuğu anlamayan edebiyat kavramlarını üretmek kalkabilir miyiz? Bence daha önce çocuğu anlayan yazar, çocuğu anlayan yayıncı, çocuğu anlayan çizer, çocuğu anlayan anne, baba, öğretmen... Önce bunlara ihtiyacımız var. Eğer çocuğu yazar ya da yayıncı anlamıyorsa, anne çocuğunu anlamıyorsa, baba çocuğuna mesafeliyse buradan çocuğu anlayan bir edebiyat çıkması çok zor tabii ki.

Ben kendi adıma çocuğun dünyasıyla ilgili yapmaya çalıştıklarımın bahsedeyim. Masal okumayı çok severim. Bu hep yadırganır bazı ortamlarda, çocukça bulunur. Oysa çok keyiflidir, tavsiye ederim. Çocuğunuzla okumaktan bahsetmiyorum, bizzat kendiniz için okuyabilirsiniz, bunda hiçbir sakınca yok. Bununla ilgili ilginç bir anım var. Bir kitapevinde masal kitabı arıyordum. Dükkânın sahibi sordu: "Hangi yaş grubu için?" Dedim ki: "Otuz yaş grubu için." Çocuğu anlamaktan bahsediyoruz fakat çocuğun dünyasına inemiyoruz. Böyle bir sorun var.

Bunun için masal, hikâye kitabı okumaktan, çocuklarla oynamaktan, çocukça oynamaktan, çocuklar için oyunlar üretmekten çekinen bir ciddi anne-baba tipi var. Hatta öğretmense, otoriter olmak zorunda olduğunu düşünen, sert mizaçlı bir duruş söz konusu. Bütün bunlar bir araya geldiğinde, yazar, yayıncı, çizer vs. çocuğu yeterince anlamakta güçlük çekeriz.

Benim çocukluk dönemimde şimdiki kadar çok fazla kitap yoktu. Bilgisayar oyunları yoktu. İyi ki de yoktu diyorum. Bilgisayar oyunları çocuğun hayal dünyasını çok daraltan bir şey, parantez içinde. Peki, biz ne yapıyorduk? Oyuncaklarımızı kendimiz üretiyorduk. Şimdi dönüp baktığımda anlıyorum ki, aslında şu anda hikâye olarak sunulan birçok kitabı bizler o zamanlar yaşamışız; kitabın kahramanları olmuşuz. Şu anda günümüzde, özellikle şehirde oyun alanlarının, ağaçların, kuşların çoğu zaman görülmediği bu ortamlardaki çocukları düşününce daha şanslı görüyorum kendimi. Ama şimdiki çocukların da şanslı olduğu taraflar var. Çok fazla kitap ve çok sayıda oyun seçenekleri var. Teknolojiyle, bilgisayarla çok erken yaşta tanışıyorlar; ama çok iyi kullanıp kullanmamaları, onu anlayan anne-babayla, öğretmeniyle ilgili.

Günümüz çocuklarının problemi bağlamında, mesela resim öğretmeni bir arkadaşımın anlattığı bir anısını paylaşmak isterim; çok trajiktir. Arkadaşım, tahtaya hayvan resimleri çizdiğini ve çizdiği her hayvan hakkında konuştuklarını söyledi. Cıvciv çizdiğinde sınıftan hiçbir çocuğun cıvcivi tanımlayamadığını fark etmiş. Çünkü çocuk şehirde hiç görmemiş cıvcivi, hiçbir şekilde tanımamış. Şimdi, bu çocukların hayalleri ne orandadır? Düşündüğünüz zaman hakikaten negatif bir portre çıkıyor ortaya. Bunun için tabii ki nitelikli kitaplara ve anne-babanın duyarlılığına ihtiyaç var. Benzer örnekler çoğaltılabilir. Cıvcivi değilse bile yumurtanın nasıl oluştuğunu bilmeyen, sütün fabrikalarda üretildiğini zanneden çocuklarla dolu etrafımız. Bunları da nitelikli kitaplarla, nitelikli yayınlarla başarırız ancak, sadece kitap ile olacak bir şey de değildir. Duyarlı bir anne-babalarla, işini çok seven öğretmenlerle başarabiliriz bunu; çocukları hayvanat bahçesine götürür mesela.

Ben kendi branşımda ne yapabilirim? Elimden geldiğince nitelikli tasarımlar, nitelikli resimler üretmeye çalışıyorum. Çocuğun çizdiği o saf, temiz, önyargısız, tamamen duygusunu yansıttığı resimleri çok önemsiyorum. Eğer imkânınız olursa, özellikle okulöncesi çocukların

çizdikleri şaheserleri inceleyin mutlaka; hayalleri oralarda gizlidir. Okulöncesi ve okuldan sonraki çocukların çizdikleriyle ilgili gözlemlerimde, okula gitmeden önce çok çok iyi, imrenerek baktığım resimler çizen bir çocuğun, okula başladıktan sonra çok vasat ve çok birbirine benzeyen, donuk resimler çizmeye başladığını gördüm; çok üzücü tabii. Eğitim sistemimiz hakkında oldukça fikir veren bir durumdu. Hatta bir esprimiz vardır: Her çocuk ressam doğar; sonra yavaş yavaş yeteneği körelir ve sıradan bir insan olur. Bana dediler ki: O zaman sen nasıl böyle iyi çizebiliyorsun? Madem öyle, sen de okula gittin. Şunu söyledim: Biz ilkokulu, ortaokulu Anadolu'da okuduk. Orada eğitim sistemi çok kötüydü. Bizimle ilgilenmediler. Dolayısıyla yeteneğimiz körelmedi.

Bazen yazarın hakikaten çok iyi bir metin ortaya koyduğu, sağlam bir içeriğe sahip edebi kitapların resimleri aynı oranda başarılı olamayabilir. Literatürde resimleme dense de, bu tanım tam olarak oturmadığı için illüstratör kavramını kullanırız biz. Bu ikisi birbirini tamamlamadığı zaman kitap amacına ulaşmayabilir. Ayrıca kitabın tasarımı da çok önemli. Örneğin, kâğıdın çocuğun yaş seviyesine göre kolay yırtılmayacak kalitede olması gerekir, kitabın kolay algılanabilmesi gerekir, resimlerin yaş seviyesine göre detaydan uzak, sade çizilmesi gerekir; renkler, kompozisyonlar vs. Çocuğun algıları minyatür resim sanatına yakındır, iki boyutlu algılar. Detaylar yaş grubuna göre değişir. Bunlara özen gösterilmelidir. Bütün bu kaygılar çocuğun estetik anlayışını belirler. Yani niteliksiz kitap üretildiğinde, aynı zamanda çocuğun estetik anlayış düzeyine de olumsuz katkılar yapılıyor. Her ailenin alabileceği ucuz kitapların yapılması bir anlamda iyi olsa da, bu kitapları alabilen ailelerdeki çocukların estetik anlayışları farkında olmadan negatif şekilde ilerleyebiliyor. Böyle bir olumsuz tablo söz konusu.

Başkaca söylemek istediğim oyuncak ve çocuk ilişkisi. Hayal dünyasını görmek için çocukları oyun oynarken gözlemlemeyi çok severim mesela. Birçoğumuzun yaramazlık olarak gördüğü bir davranış, aslında çocuğun keşfetmeye çalıştığı bir durum olabiliyor. Belki çoğu anne müdahale ediyor. Aslında çocuk orada bir keşif yapma sürecindedir. Belki çok müdahale etmeden gözlemleyerek, belki onunla hareket ederek onun hayallerine ortak olabiliriz. Çocukla çocuk olmak deyimi vardır. Çocukla çocuk olmanın çok katkı sağlayacağına inanıyorum. Bir de önerim olacak acizane: Anne-babalar seçici davranarak, belki çocukla-

rıyla birlikte kitap alışverişi yaparak, çocuğun kendisine ait özel bir kitaplığı olmasını sağlayabilirler. Her evde bir çocuk kütüphanesi/kitaplığı oluşturulursa okuma anlamında çok büyük bir destek olur. Çocuk, diğer derslerinde de çok başarı sağlar. Tabii bu başarı kavramı da tartışılır. Benim matematiğim çok kötüydü mesela; öğretmenlerim bana karşı ümitsizlerdi. Çok yıllar sonra öyle olmadığını anladım. O kadar da başarısız değilmişim dedim. Yargılar çok değişebiliyor. Özellikle eski sistemde çok hatalar yapılabiliyor. Görsel zekâ diye kavram çıktı şimdilerde. Çocuk görsel açıdan çok başarılı olabilir ama sayısal derslerde aynı başarıyı gösteremeyebilir. Bu da şart değil zaten. Neye, nasıl yönlendirdiğimiz ya da ondan neyi beklediğimiz konusunda çocuğa çok müdahale ediyoruz belki. Çok müdahil olmamak lazım. Hiç metin olmadan da, bir kitap okulöncesi bir çocuğa okutulabilir. Resim 'okuyabilir' çocuk; bunu fark ettim. Bir sayfa illüstrasyonu eline alıp dakikalarca onunla ilgili hikâyeler üreten çocuklarla karşılaştım. Hatta dört-beş yaşlarındaki çocuklarla, ürettiğim çalışmalarla ilgili oturup söyleştik. Çoğu da benim hayallerimin ötesinde açılımlar yapıyorlar. İnsanın yaşı ilerledikçe hayalleri küçülüyor maalesef. Bu da hayat kaygısının, hayat pahalılığının ya da şehir hayatının getirdiği bazı olumsuzluklar... Birçok sebep var. Bunların arasında hayal kurmak, çocukların saf, temiz duygularını muhafaza etmek çok zor. Ama bunu başarabildiğimiz ölçüde çocukları anlayabileceğimizi ve onlara nitelikli kitap üretebileceğimizi düşünüyorum.

Çocuk kitaplarındaki nitelik konusunu önemseydiğiniz ve buraya geldiğiniz için teşekkür ediyorum hepinize.

Erhan Erken: Son yıllarda, özellikle dijital yayıncılığın gelişmeye başlamasıyla birlikte, okumaya meyil azaldı. Özellikle yayıncılar bunu daha çok fark ediyorlar. Belki bunu aşan yayınevleri de var ama yayıncıların baskı adetleri düştü ve basılı yayınlara yönelik ilgide azalmalar oldu. Böyle bir ortamda çocuklarla ilgili bir dergi yayınına başlamak haki katen cesaret verici bir iş. *Birdirbir* dergisi böyle bir cesaretle yola çıktı. Şimdi Hatice Hanım'dan bu dergi etrafında, dergi yayıncılığı ve onun çocuk edebiyatıyla ilişkisi konularında söyleyeceklerini dinleyeceğiz.

HATİCE İŞILAK

Birdirbir Dergisi Editörü

Allah'a hamd, Resulüne salât ve selam, organizasyon heyetine de teşekkür ederek başlamak istiyorum. Bana bildirilen konu başlığı çocuk dergiciliği ve din eğitimiydi. Çocuk dergiciliği nedir? Onu tanımlayarak başlamak istiyorum. Aslında bu tanıma çocuk nedir, dergi nedir diye ayrı ayrı tanımlarla başlamak belki daha sağlıklı ama zaman tasarrufu açısından hızlı bir çocuk dergisi tanımıyla başlamak daha uygun olacak sanıyorum. Çocuk dergisini, çocuklara yönelik olarak ya da bir başka deyişle çocukların okuması için haftalık, on beş günlük, aylık gibi mutad zaman aralıklarıyla yayımlanan süreli yayın şeklinde tanımlayabiliriz. Bizde bu yayın türü Tanzimat dönemiyle birlikte başlıyor. Bilinen tüm kaynaklarda işaret edilen ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz*. 1869 yılında ilk defa yayın hayatına başlayan haftalık bir dergi. Bir yıl kadar haftalık periyotla yayını sürdürmüş ve kırk dokuz sayı yayınlanmış. Ve çocuk dergiciliği çığırını başlatmış yurdumuzda. Genel olarak dergicilik süreli yayın. Kültür de zaten Tanzimat döneminde yoğun bir şekilde Batı kültürünün etkisiyle Batıya açılan pencereden girmiş bir saha bizim için. Dergicilik bugüne kadarki seyirinde hep genel konjonktüre uygun bir seyir izlemiş. Önceleri saltanatçı, meşrutiyet, cumhuriyet taraftarı. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren milliyetçi, toplumcu. Derken Batıcı ve derken son yıllarda pedagojik üslubun hakim olduğu dergiler boy göstermeye başlamış. Tüm bu söylediklerimiz çok kaba bir tanımlama, tabii çok fazlasıyla özet ve üstten bir yaklaşım. Türk dergiciliği üzerine çok hassas, çok ayrıntılı incelemeler de son yıllarda yavaş yavaş yapılmaya başlanmış ama henüz tam bir mecra kazanmış ve bu saha doygunluğa erişmiş bir miktara ulaşmış değil. Yapılan çalışmalar birbirini çürüten, zaman zaman farklı veriler ortaya koyan bir şey. Bu da eldeki materyalin yeterince incelenemediğini ortaya koyuyor. Arşivlerimizdeki eksiklik, eski dergilerin nüshalarına ulaşamama gibi birtakım sorunlar da var elbette. Bu serüven dâhilinde bugüne geldiğimizde tablo nedir?

Bugün çocuk dergileri ne durumda? Ne tür dergiler var piyasada? Burada bir tasnif yapacağım ben. Bu tasnif son derece taraflı bir tasnif olacak. Aslında tüm tasnifler doğası gereği bir şeye göre yapılan tasniflerdir zaten. Ben de kendi bulunduğum yerden, tam durduğum noktadan din eğitimi ve kültürü alt başlıklı bir derginin editörü olarak yapacağım bu tasnifi. Üç tür dergi var benim baktığım yerden görüldüğü kadarıyla. Birinci gruptakiler Batı kaynaklı dergiler. Batı kaynaklı derken, birebir tercüme. Buradaki temsilcilikler yoluyla, oradaki metinlerin çevrilmesi, resimlerin birebir kullanılması yoluyla burada yayınlanan dergileri kastediyorum. Bunlar farklı bir kültürün ürünleri. Batıcılık, Doğuculuk vs. yapmak gibi bir niyetle söylemiyorum bunları. Ama sahip olduğumuz kültüre ait olmayan, bir başkasına ait olan kültürü doğrudan bizim çocuklarımıza adapte eden ve taklit bir kültürle yetişmesini körükleyen dergiler. İkinci grup dergiler bunların yerli versiyonları. Bizim insanlarımız tarafından üretilmesine rağmen, bu tercüme dergilerden esinlenerek onların açtığı yoldan, çizdiği çizgiden yürüyerek giden dergiler. Üçüncü grup dergiler de dinî duyarlılığa sahip olan dergilerimiz. Bu üç grup içinde işi en zor olanlar üçüncü grup dergilerimiz. Zira diğerlerini ne kadar eleştirsek de, beğenmesek de, çocuklarımıza yanlış değerler veriyorlar diye sorgulasak da dayandıkları bir kültür, bir arka plan var, gelenek var. Ama üçüncü gruptaki dergilerimiz henüz yola yeni başlamış, çok geniş bir arka plana sahip olmadan el yordamıyla bir şeyleri bulmaya, kendi çizgisini oturtmaya çalışan dergiler. Bu yönüyle birinci bir güçlük, arka planda destekleyen, besleyen unsurların olmayışından kaynaklanıyor. Bir başka zorluğu ise medya desteğinin bulunmaması. Diğer iki gruptaki dergilerin, sadece çocuk yayıncılığı alanında değil medyanın diğer kanallarında da bağlantıları var. Ciddi bir medya desteğine, sermaye arka planına sahipler. Tanıtım ve dağıtım kanalları konusunda oldukça avantajlı durumdadır. Üçüncü gruptaki dergilerle diğer gruptaki dergilerin sayılarını kıyaslarsak, üçüncü gruptaki dergilerin adlarını saymaya iki elimizin parmakları yeterken, diğer dergiler bunu defalarca katlayan bir sayıya sahip. Tiraj meselesine hiç girmiyorum. Tirajlarını ortaya koyduğumuzda çok daha büyük uçurumlar fark edilecek. Dolayısıyla dinî duyarlılığa sahip, çocuklara dinî arka plana dayanarak bir kültür vermeye çalışan insanların çıkardığı dergilerin önünde ciddi handikaplar var. Fakat tüm bu zorluklara rağmen birçok derginin çocuk edebiyatı alanına önemli katkılarda bulunduğunu görüyoruz. Bu zorluklara direnerek ayakta kalıp başarı gösterebilmeleri de

birtakım dergilerimiz için gerçekten takdir edilmesi gereken bir gayret.

Dinî duyarlığın yanı sıra dinî bir içerik vermeyi hedefleyen bir derginin diğer dergilerden farklı olarak karşılaştığı ayrı bir güçlük daha var: Din dilini çocuklara anlaşılır kılma çabası. Zira din dili ayrı bir terminolojisi, kendine has özellikleri olan bir dil hüviyeti taşıyor. Bir de çocuk dili diye bir şeyden de bahsediyoruz artık. Daha önceki konuşmacıların da ifade ettiği gibi, çocuk edebiyatı var mıdır, yok mudur tartışmalarını bir adım geride bırakarak konuşmaya çalışıyoruz. Dolayısıyla bir çocuk dili var ortada, bir de din dili. Bu ikisini nasıl buluşturacağız? Hem dilini kullanıp, hem çocuk dilini nasıl kullanacağız? Bu sorunu aşmanın tek yolu da ortak aklı devreye sokmak. Yazarın, editörün, çizerin, akademisyenin bir araya geldiği, birikimlerin ve tecrübelerin ortak bir potada eritildiği bir ortam sağlamak. İşte, neden dergi sorusunun cevabını biz burada buluyoruz. Ortak bir platform olmak için birçok farklı mecraya göre dergilik çok daha müsait bir imkân sergiliyor. Esasen kelimenin kökeni itibarıyla düşündüğümüzde dergi “dermek” kökünden gelen bir kelime. Birçok farklı tecrübenin, birikimin, farklı renklerin bir araya toplanmasını içeren bir yapısı var zaten kelime anlamında da. Hakeza eski dildeki kullanımı olan mecmua kelimesi de Arapça “cem’a” kökünden geliyor. Yine toplayan, biriktiren bir yönü var. Bu yönüyle bir derginin farklı renkleri bir arada bulundurması, farklı tecrübeleri bir araya getirmesi gibi bir yükümlülüğü de var. Bu yönüyle birçok farklı tecrübenin birlikte oluşturacağı bir alan dergi. Tıpkı gökkuşağında birbirinden farklı renklerin çok güzel bir ahenk, şiirlere konu olacak bir güzellik oluşturması gibi, dergide de farklı renklerin bir uyum içinde bir arada görünmesi gibi bir esas var. Bunun yanı sıra derginin süreli oluşu da bu noktada önemli bir avantaj ortak aklı harekete geçirme açısından. Zira bir sefer yayınlanıp biten, rafa kaldırılan bir şey değil dergi. Bir sayıdan sonra gelen eleştiriler o derginin bir sonraki sayısına şekil verme gücüne sahip. Süreklilik eleştirilere açık olmayı da beraberinde getiriyor. Bu yönüyle de farklı tecrübelerin bulunduğu ortak bir mecra olma yönü kuvvetli.

Bir çocuk dergisini yetişkinlere hitap eden bir dergiden, diğer süreli yayınlardan ayıran unsurlar nelerdir? Öncelikle birinci farkı, muhatap kitlesidir. Muhatap kitlesi kimdir? Herhalde herkes çocuk diye cevap verecek. İşte, çocuk yayınının farklılığı buradan kaynaklanıyor. Bir derginin muhatap kitlesi salt çocuk değil, çocuk ve ailesi. Birbirinden tamamen farklı algılara sahip olan iki ayrı kitleye birden hitap etmek durumunda bir çocuk dergisi. Zira dergiyi okuyan bir çocuk olabilir ama o

dergiyi evine götüren, çocuğuna öneren, onun önüne koyan çocuğun ailesi. Dolayısıyla tutturduğu dilin, hem çocuğu hem de çocuğun ailesini kuşatabilmesi gerekiyor derginin; tabii burada kastımız ailenin kendisi için okuması anlamında değil. Çocuğuna önermek için o dergiyi aile de beğenmek durumunda. Çocuk yayıncılığının zor taraflarından birisi bu. Sadece çocuğun sevmesi yetmiyor çünkü. Bir diğer ayırt edici özellik dil. Çocuk dili yetişkin dilinden farklı. Çünkü çocuklar yetişkinlerin kullandıkları tüm kavramlara henüz aşına değiller ve onlara özel daha yalın bir anlatım illâki tercih edilmek durumunda. Çocukluğun büyüklerin giderek yabancılaştığı farklı bir dünya olduğu da söylenir. Öyleyse yetişkinlerin çıkarttığı bir dergi, yetişkinlerin yayınladığı herhangi bir yayın çocuğa nasıl hitap edecek? Çocuk dilini nasıl yakalayacak? Bu gerçekten üstesinden gelinmesi gereken ciddi bir problem. Cümlelerdeki kelime sayısını azaltmakla, kullandığımız bazı kelimeleri ayıklamakla başa çıkamayacağınız bir problem bu. Bu noktada çocuk dilini yakalamak için yapılması gereken birkaç şey var elbette. Öncelikle çocuk gibi düşünmeye çalışması gerekiyor yazarın ya da yayıncının. Bu gerek gözlem yoluyla, gerek hafızayı tazelemeye çalışmak, kendi çocukluğunu hatırlamaya çalışmakla; gerekse çocuklarla arkadaş olmakla mümkün. Burada çocuklarla arkadaş olmak, dostluk kurmak gerçekten önemli. Belki biraz duygusal bir yaklaşım gibi gelecek ama dostunuzun dilinden anlamaya başlarsınız gerçekten dost olduysanız. Bu yönüyle çocuklarla dostluk kurmak yazar ve yayıncı için kaçınılmaz bir şey.

Bilimsel gerçekler de var tabii. Gelişim psikolojisinin verilerinden de yararlanmak gerekecek. Ama burada da karşımızda ciddi bir problem var. Gelişim psikolojisi dediğimiz bilim dalı, belli bir kültürün gözlemlerine dayanarak ortaya konmuş, Batıda gelişmiş bir dal. Şimdi çok Batı karşıtıllığı bir tavır sergiliyor gibi olacağım ama neticede coğrafyaya ve kültürlere göre kişilerin gösterdiği özellikler değişecektir. Ve gelişim psikolojisi de belli bir coğrafyayla sınırlı gözlemlere dayanarak verileri ortaya konulmuş bir bilim dalı. Bu yönüyle birebir bize uyması gibi bir alternatifimiz, bir şansımız yok. Ama tamamen göz ardı edemeyeceğimiz bir şey. Birtakım genellenebilir ilkeler de ortaya koyuyor. Bu yönüyle kısmen temkinli olarak yararlanabileceğimiz bir alan. Ama çocuk dilini yakalamakta en önemlisi, sanıyorum çocuklardan oluşan bir danışma kurulunu harekete geçirmek olacaktır. Üretilen tüm ürünlerin genel çocuk kamuoyuna sunulmadan önce bir grup çocuk okuyucu tarafından değerlendirilmesini, eleştirilmesini sağlamak ve çocuk danış-

ma kurulunun onayından geçen metinleri piyasaya sürmek bu noktada faydalı ve işlevsel bir metot olacaktır.

Çocuk yayıncılığını, çocuk dergilerini yetişkinlere hitap eden dergilerden ayıran bir başka faktör de maliyet. Zira görsellik son derece önemli çocuk yayınlarında ve bu ciddi bir mali yük getiriyor. Melike Hanım'ın az önce gösterdiği yoğun emeklerle ortaya çıkan kitabı konuşma öncesinde birlikte incelerken, her bir resmin çizilmesi belki bir ay sürmüştür diye aramızda konuşmuştuk. Tek bir resim için verilen bir aylık emeğin de bir karşılığı var elbette. Dolayısıyla çocuk yayınlarını diğer yayınlardan ayıran ciddi bir farklılık daha karşımıza çıkıyor. Bütün bu özellikler çocuk yayınına bir başka yayın türünden daha zor üretilir hale getiriyor. Bu, yayıncıların baş etmeleri gereken ciddi bir problem olarak karşımızda duruyor. Bu yönüyle geçmişimizde birçok derginin uzun süre hayatta kalamama sıkıntısı çektiğini de görüyoruz. *Birdirbir* dergisinin ilk sayılarını inceleyenler genellikle şu tepkiyi veriyorlardı bize:

“Birçok dergi çıkıyor ama devam edemiyor. Hele bir dördüncü, beşinci sayıyı görelim, devam edeceğinden emin olalım, ondan sonra abone oluruz, gündemimize alırız.”

Gerçekten çocuklar için üretmek bu yönüyle zorlu ayakta durmayı güçleştiren bir süreç. Fakat son dönemlerde bu konuda yoğun çabaların da var olduğunu görüyoruz. Benim öğrencilik yıllarımda, dinî çocuk edebiyatı diyebileceğimiz ya da dinî bilgiler veren çocuk yayınları diyebileceğimiz alanda var olan kitapları say dendiğinde, piyasadaki kitapları eksiksiz sayabileceğim kadar az yayın vardı. Bugün, bu sahanın içerisinde olmamıza rağmen takip etmekte güçlük çekiyoruz. Her gün bir yenisi ekleniyor. Bu çoğalış, oldukça önemli bir gelişme. Aralarında niteliksiz olanların, yanlış bilgiler içerenlerin, çocuğa uygun bir dil tutturamayanların olmasına rağmen yine de sevindirici. Zira yapılan her örnek bir sonraki yapılacak çalışmaya neyin olmasını ve neyin olmaması gerektiğini gösteren bir basamak da teşkil ediyor. Bu sahada yapılan en kötü çalışmayı bile bu basamağı teşkil etmesi açısından değerli ve önemli görüyorum. Sahanın yeni gelişiyor olmasından çok, uzun bir geçmişi olmamasından kaynaklanan ciddi bir handikap, ciddi bir risk de yazarlarımızın ve yayıncılarımızın sahanın boşluğunu doldurma hırısına kapılıp acele işler yapmaları. Bu konuda temkinli olmak gerektiğini, gayret ve samimiyetin bir arada uzun emeklerle ortaya çıkarılan ürünlere dönüşmesi gerektiğini söyleyerek sözlerime son veriyorum.

SORU-CEVAP

Erhan Erken: Sizlere söz vermeden evvel izninizle aklıma takılan bir iki konuyu paylaşmak istiyorum. Arkadaşlar konuşurlarken birkaç noktayı not aldım. Çocuklara yönelik bir iş yapıyorsanız onları hem eğiteceksiniz hem de eğlendireceksiniz. İkisinin bir arada olması gerekiyor. Çok asık yüzlü olmamak lazım. Onların seviyelerine inmek veya seviyelerine çıkmak lazım. Burada bir şekilde eğitmek iddiasında olan insanların esasında insan ve toplum tasavvurları çok önemli. Bir eğitime iddiasındaysanız bir insan ve toplum tasavvurunuzun olması lazım. Tabii bu tasavvuru geliştirenlerin de bugüne kadar yapılanları, dünü çok iyi yorumlamaları gerekir. Dünya nereye gidiyor? Biz neredeyiz, Türkiye nerede, çocuklar nerede? Yarını da anlamlandırabilmek lazım. Değişim çok hızlandı. Bugün bu üretilenlerin muhatabı olanlar on-on beş sene sonrasının toplumunda büyük adamlar olarak veya büyük hanımlar olarak yaşayacaklar. Dolayısıyla bu işle ilgili olanların, iddia sahiplerinin değişen değişkenleri çok iyi görebilmeleri gerekiyor. Dünden bugüne neler değişti, bugünden yarına neler değişecek? Tabii bizim ayrı bir iddiamız daha var; bir mesajımız, bir derdimiz var. Dünden bugüne değişmemesi gereken, kıyamete kadar da değişmemesi gereken şeyler var. Yani bir değişen değişkenler, bir de değişmeyen değişkenler. Bu ürünleri ortaya çıkartanların tüm bunları çok iyi hesaba katarak ortaya bir ürün koymaları lazım. Özellikle dergiciler için çok ciddi, çok yoğun, çabuk eskien bir alan. Dijital yayınla, sinemayla, görsel alanla rekabet eden bir alan. Dolayısıyla, hem düşünsel hem görsel hem de estetik düzeyde birçok problemi içerisinde barındıran bir alanla iç içeyiz.

Şimdi sizlere söz vermek istiyorum. Sorularınız, katmak istedikleriniz varsa onları alalım.

Dinleyici: Osman Bey'e iki sorum olacak. Ben çocukların resim yeteneklerinin köreltmekle suçlanan bir neslin üyesiyim. Merak ediyorum, acaba biz öğretmenler olarak çocukların resim yeteneklerini nasıl köreltiyoruz? Bu noktada beni aydınlatırsa ben de bu hatalarımızı meslek-

taşlarımla paylaşırım. Birinci sorum bu. İkinci sorum, acaba biz öğretmenler olarak neler yaparsak çocuklarımızın resim yeteneklerini, hayal gücü yeteneklerini geliştirebiliriz? Gerçekten ciddi manada merak ediyorum; kendisini de bu konunun uzmanı olarak gördüğüm için bu soruyu kendisine yöneltme ihtiyacı duyuyorum.

Osman Turhan: Teşekkür ediyorum hassasiyetiniz için. Bu sorunu ya da benim tespitimi üzerinize almamanızı tavsiye ederim öncelikle. Benim eğitim gördüğüm ilçeyi, ili bilmiyorsunuz belki. Bilmek zorunda da değilsiniz elbette, fakat bu genel anlamda böyle. Bu konuda hassasiyeti olan, çocukları doğru yönlendiren, onların yeteneklerini hakikaten geliştiren duyarlı öğretmenlerimiz tabii ki var. Biz genelde sorunları konuşmayı öncelikli buluyoruz. Sorunları konuşurken de arada iyi örnekleri söylemeye gerek duymuyoruz. Benim tanıdığım birçok öğretmen arkadaşım var. Onlarla her zaman sohbet ediyoruz çocukları anlama yönünde. Okullara gidiyoruz. Oradaki öğretmen arkadaşlarla sohbet ediyoruz, çocuklara nasıl daha iyi resim dersi verileceğiyle ilgili olsun, diğer derslerle ilgili olsun. Aslında bu tepkinizden çok memnun oldum. Çünkü bu tepkiler duyarlı ve hakikaten işini iyi yapmak isteyen öğretmenlerin sesidir. Ben teşekkür ediyorum sizin bu hassasiyetinize. Ve rahat olun, inşallah daha iyi olacak.

Dinleyici: *Küçük Prens* adlı hikâyede, Küçük Prens ile pilot arasında geçen bir konuşma var. Pilot, Küçük Prens ile bir süre konuştuğundan sonra ona bir resim çiziyor. Şapka yutmuş bir yılan resmi. Okullardaki eğitimde bir noktada çocukların o hayal dünyasını körettiriyoruz. Ev resmi dediği zaman, çocuklara hep üçgen çatısı olan kare şeklinde ev yapmayı öğretiyoruz. Başka bir şeyin çocukların kafasında şekillenmesine izin vermiyoruz. Bence Osman Bey -ben acizane bunu anladım- çocukların kafasında başka bir şeyin şekillenmesine izin vermeyen bir eğitim sistemimiz vardı, demek istiyor. Demek istediği çocukların hayal dünyasını sınırlamak yerine ona uçabileceği özgür alanlar vermek belki. Ben onu anladım. Teşekkür ederim açıklamaları için.

Dinleyici: Dergilerde sanal çizimler kullandığımız sürece çocuklar gerçeklik duygusundan biraz daha uzaklaşıyor. Zaten sanal bir âleme doğru hızla gidiyoruz. Dergilerde mümkünse gerçek hayattan alınma resimler, kareler olursa daha iyi olur diye düşünüyorum.

Sorum ise şu: Çocuk dergisi editörleri, yazı işleri ya da yazarları acaba kendi aralarında bir platform düşünüyorlar mı? Çünkü benim

edindiğim izlenim şu: Bir çocuk dergisi editörü bir diğerini maalesef tanımıyor. Israrla sordum, maalesef tanımıyor. Yazarına sordum diğerini tanımıyor. Hatta bu toplantıda da birbirimizi yani sahnedekilerin birbirini yeterince tanıdığını düşünüyorum. Üzülerek söylüyorum.

Hatice Işlak: Benim dâhil olduğum böyle bir platform girişimi mevcut değil şu anda. Ama bir yerlerde bu girişim başlatılmış ve benim haberi olmamışsa, genel olarak çocuk dergicilerini suçlamış olmak istemem buradan. Yalnız bu düşündüğünüz oldukça haklı bir endişe. Zira işbirliğinin önemine hepimiz inanıyoruz. Biz bu noktada aynı düşünceleri paylaşıyoruz. Henüz harekete geçmemiş olsak da, çocuk dergicilerinin belirli zamanlarda bir araya gelip istişare yapması arkadaşlarla aramızda konuştuğumuz, hatta -sadece kendi yayın ekibimiz adına söylemiyorum- farklı dergilerin editörleri olarak aramızda konuştuğumuz, ama henüz başlatamadığımız bir şey. İnşallah sizin bu hatırlatmanız bizi hızlandırır.

Dinleyici: Ben özelde din eğitimi sahasıyla ilgileniyorum. Onun için bununla ilgili sorum olacak Mevlâna Bey'e. Hoşlandığım için, hoşuma gittiği için yazıyorum dediniz. Erhan Bey de eğitmek iddiasından söz etti. Genelde çocuklar için yazarların, çocuk edebiyatçılarının bu eğitmek iddiasına çok fazla katılmadıklarını görüyorum. Şahsen, din eğitiminin en iyi şekilde edebiyatla verilebileceğini düşünüyorum. Siz buna katılıyormusunuz? Dinî yayıncılığı, yani didaktik olabilecek bir konuyu edebiyata taşımak gibi bir kaygınız var mı?

Mevlâna İdris: Eğitmek için ya da öğretmek için yazmıyorum, yazmayacağım, keyif aldığım için yazıyorum dedim. Bunun içinde acı duymak da var. İnsanlar genel olarak yaptıkları işten sevinç duymuyorlarsa, heyecan hissetmiyorlarsa yaptıkları işi bırakmalılar zaten. Bu, başbakan için de geçerli, çöpçü için de, kahvedeki garson için de. Yazarken kahkaha da atıyorum zaman zaman; keyif alıyorum yazdığım şeyden. Yazdığım şeylerin hepsini yayınlamıyorum zaten. Filtrelerden geçip bir kısmı ancak yayınlanıyor. Dolayısıyla eğitim konusuna karşıyım; yani yazı yoluyla eğitime. Öğretmek için bir şeylerin yazılması gerektiği bana son derece ters geliyor. Edebiyatı önemsedğim için bu böyle; ama şimdi psikolojik gelişim, yetişkin vs. kişisel gelişim, şu-bu zırva Türkiye'de kitap raflarını kapladı maalesef. Yayıncılar da bunun çok içindeler; bunu artırır tehlikeli şeyler yapıyorlar. Tabii para kazanıyorlar, bir şey diymiyoruz ama kişisel gelişim veya toplu gelişim, bunlar bana safсата ge-

liyor. Kitap yoluyla insanın iç zenginliği vs. artar ama bunun mutlak sonuçları olduğuna filan inanmıyorum. Öyle olsa herkes işi gücü bırakır kitap okurdu. Başka da bir şey yapmamıza gerek kalmazdı. Edebiyat ayrı şey, eğitim ayrı şey, pedagoji ayrı şey. Bunları birbirine karıştırmak lazım. Bazı çocuk yazarlarında şöyle bir yanlışlık görüyorum ben. Psikolojik veya pedagojik verilere uygun olarak sekiz yaş çocuğu için bir şey yazıyorum, diyor. Bu bana son derece saçma geliyor. Buna çanak tutan yayıncılığı da reddediyorum. Böyle bir şey olamaz. Bir annenin çocuğuna anlattığı bir şey, dünyanın en çok satan yazarından daha değerlidir belki bu anlamda. Arkadaşımız da değindi biraz önce. Bütün bu pedagojik vs. yaklaşımlar başka bir toplumun, başka değerlerin, başka kalıpların bir hülhasası. Benim bildiğim, İstanbul'da yaşayan bir çocuk Pakistan'ın bir köyündeki çocuktan farklıdır, Washington'daki bir çocuktan da farklıdır. Ancak bu toplumun yazarı bu ülkenin çocuğuna sahici bir şey söyleyebilir. Ama evrensel değerlerimiz, ahlakımız, dinimiz vs. bunlar her toplumda tabii ki yazılabilir ancak bu edebiyat değildir. Yani ben edebiyattan bahsediyorum, öbürü başka bir şey. Dini anlatmak da başka bir şey. Dini güzel anlatmak veya itici bir şekilde anlatmak ayrımını yapabilirsiniz, ama bir değeri anlatmakla edebiyat tamamen başka şeylerdir. Dünyanın en değerli şeyini anlatayım diye yazdığınız bir metin, edebiyat bakımından çok değersiz olabilir. Dünyanın en sünepe şeyini anlatan bir edebiyat metni size müthiş bir haz verebilir. Bunların ikisi farklı şeylerdir. Bu ayrımı yapmak lazım. Her kutsal değeri anlatan metin değerli değildir, ölçeğimiz edebiyatsa. Ama ölçeğimiz edebiyatsa çok sıradan bir şeyi anlatan metin de pekâlâ edebiyat tarihi içerisinde çok önemli, değerli bir yere oturabilir. Bunun da sayısız örnekleri var. Bu alanları birbirinden ayırmak lazım. Yoksa hepimiz zin çocuklar başta olmak üzere kafası karışır.

Dinleyici: Melike Hanım'a ve Mevlâna İdris Bey'e ortak olarak sormak istiyorum. 90'lı yıllardan itibaren çocuk tipi de hayli değışti. Artık nesiller nerdeyse 25 yılda bir değil de 5 yılda bir değışen bir hal aldı. Sanal dünyanın çocuklarından bahsediyorum. Sorum şu: Sanal dünyanın çocuklarının kitap okumaya devam edebileceğine, iyi kitapları olabileceğine inanıyor musunuz? Bu konuda iyimser misiniz? Melike Hanım sunumunda, çocukları kitap seçiminde serbest bırakmalı anne babalar, dedi. Fantastik dünyanın cazibesine kapılan, Harry Potter'ların, Yüzüklerin Efendisi'nin vs. bütün bunların bombardımanına tutulan çocuklar bu seçimlerinde ne kadar özgür olabilecekler?

Melike Günyüz: Aslında konuşmamda vurgulamak istediğim şey tam okuma kültürünün oluşturulmasıydı. Bu kültürün oluşturulması, kitapların seçimi, kitapların seçiminden de önemlisi, kitapta okuduğu şeyin kendisinde oluşturacağı durumun ne olduğuyla ilgili. Çocuklar zevk almadıkları bir şeyi okumazlar; bu bir gerçek. Ne kadar zorlasanız en fazla bir kere okurlar. Oysa hepimiz bir kitabı birkaç defa okumuşuzdur. Sevdiğimiz, belli periyotlarda döne döne okuduğumuz kitaplar vardır. Dolayısıyla esas olan burada çocuğun döne döne okuyacağı ya da her gece size okuyacağı, okutturmak isteyeceği kitaptır. Burada çocuğun ne anladığı çok önemlidir. Onda ne buldu? Çocuktaki hangi duyguyu harekete geçirdi? Oradaki ya da sanal âlemdeki o fantezi çocuğun hayal dünyasına mı hitap etti; yoksa çocuk o karakterle kendisini mi özleştirdi? Bu soruların cevabını bulmak lazım. Bu kültürün oluşturulması da öğretmenlerden ziyade ebeveynlere düşen bir sorumluluk. Yapılması gereken şey, çocuk konuşmaya başladığı andan itibaren, okuduğu kitap üzerinden çocukla diyaloga girmeye çalışmaktır. Burada yapılacak metot şudur:

“Yavrum burada ne görüyorsun?”

“İki tane adam görüyorum.”

“Ne yapıyorlar?”

“Çitin üzerinde duruyorlar.”

Böyle başlayıp bu resimde görmediğimiz birtakım şeyleri görmeye çalışmaktır çocukla birlikte. Şu bulutun arkasından daha sonra ne olacağı, rüzgârın az sonra onu bu tarafa mı sürükleyeceği, rüzgâr çok şiddetli eserse öne doğru düşüp düşmeyeceği gibi çok basit sorularla başlayıp çok daha başka mecalara bu resim üzerinden gidebilmektir. Okuma kültürü budur. Dolayısıyla –az önce din eğitimiyle ilgili de konuşuldu- siz pekâlâ bu metin üzerinden bir din eğitimi yapabilirsiniz. Çünkü bana öyle bir konu söyleyin ki din eğitimi kapsamında olmasın! Dünyadaki herhangi bir konu, herhangi bir tavır, duruş, kalkış, oturuş, sohbet ediş, yeme-içme... Aklımıza gelebilecek her şey bizim din anlayışımız içinde var olan şeylerdir. Dolayısıyla bir din eğitiminden söz ederken dinî amaçlarla yazılmış bir metin aramayı çok doğru bulmuyorum. *Küçük Prens* üzerinden de çok güzel karakter eğitimi yapabilirsiniz. Farklı düşünmek, farklı düşüncelere saygı, yerleşmiş düzene karşı mücadele etme, aklınıza gelebilecek her türlü konuyu *Küçük Prens* üzerinden işleyebilirsiniz. *Yüzüklerin Efendisi* üzerinden de, *Harry Potter* üzerinden de. Oğlum *Harry Potter* hayranı. Bir dönem bana, “Niyे

adımı Aragon koymadınız? Çünkü onun böyle bir kılıcı var.” diyordu. Ben de gittim ona çift başlı Hz. Ali kılıcı yaptırdım. Ve dedim ki: “Hz. Ali'nin böyle bir kılıcı olduğu için sana Ali ismini verdim.” Dolayısıyla Aragon'a öykünmekten vazgeçti ve ismiyle gurur duymaya başladı. Çünkü o çocuğun dünyasında bir kılıca sahip olmak çok önemliydi sanal âlemde aldığı beslenmeyle. Buradaki mesele sizin o okuma kültürünü oluşturmanızla ilgili; yoksa artık bu kaçınılmaz bir şey. Yani şu noktada çok tedirgin değilim: Bizim çocuklarımız tabiatın çok uzak büyüyorlar. Evet tabiatın uzakta büyüyorlar; bu kaçınılmaz bir şey. Bizim burada yapmamız gereken şey, buna ah'lanıp, vah'lanmak yerine bugünkü hal ve durumda onları nasıl zenginleştirebileceğimizle ilgili. Şunu yapmaya çalışıyorum ben. Mesela oyun kartları... Sürekli canavarlar yapıyor. Ha, o zaman ben de kendi canavarımı oluşturmaya çalışıyorum. Çocuğun çizgi filmde gördüğü canavar yerine sesiyle, görüntüsüyle, bilinçaltında oluşturabileceği şeylerle bize ait canavarı oluşturmaya çalışıyorum. Onunla o şekilde bir diyaloga girmeye çalışıyorum. Söylemek istediğim şey, bu okuma kültürünün oluşturulabilmesiyle çocuklarımızın geleceğini kurtarabiliriz. O bakımdan ben hiç umutsuz değilim. Çünkü iyi yazılmış bir metin her zaman çocuğun zihninde çok derin anlamlar oluşturabilir; ister *Harry Potter* olsun, ister *Yüzüklerin Efendisi*, isterse de *Kırmızı Masal*.

Mevlâna İdris: Arkadaşımız sordu. Sanatsal bir dünyaya kendisini kaptıran bir çocuk iyi bir kitap okuru olabilir mi, yoksa bu şansını ebediyen kayıp mı eder? Bir defa sanal dünyadaki her şeyin (filmler, oyunlar vs.) arkasında yine bir yazar var. Yalnızca yazının görünümü değişiyor. Başka atraksiyonlarla yazı başka bir şeye dönüşüyor. Yani onun arkasında düşünen, akleden fikreden bir beyin var. Öncelikle buna dikkat etmek lazım. Gençliğimizde bazı romanlar okumuşuzdur, ya da şimdi. Sonra filmine gitmişizdir. Film bir buçuk saatte biter. Romanı bazen on günde okuruz. Bazen, film süper yapılmış, kitaptan daha iyi deriz. Bazen de tersini söyleriz. Mesela *Koku* isminde bir film oynuyor şu anda, birkaç sinemada kaldı. *Koku* benim çok sevdiğim, çok etkilendiğim bir romandı. Filme gidemedim. Romanın bende bıraktığı tat parçalanır diye gitmekten korkuyorum. Hâlâ tereddüt içindeyim gitsem mi gitmesem mi diye. Sanallık ya da gerçeklik... Eğer çocuk ya da yetişkin bundan haz alıyorsa yapacağınız hiçbir şey yok, engelleyemezsiniz. Engellemeyi düşünmüyorsanız ve çocuk onu izlemeye devam ediyorsa eksiklik sizdedir; fazlalık sanat âleminde değil. Demek ki siz çocuk için da-

ha az çekici birisiniz evde. Ya da çocuğun zihin dünyasına sağladığınız ortam çok konforsuz, çok sıradan, çocuğun elinin tersiyle itebileceği bir ortam. Yani şöyle söyleyerek bu durumdan sıyrılmak mümkün değil: “Ya işte orada bir ekip var. On tane akıl var ve onlar çocuğu benden daha iyi avlıyorlar.” Bu bir avlamaksa? Neden o etkileyebiliyor da siz etkileyemiyorsunuz? Bunu düşünmek lazım belki.

Bir yazar arkadaşım var. Çok sayıda da kitabı var. Çok da tanınan biri. Üç dört hafta önce şöyle bir şey söyledi bana: “Ben kitap okumuyorum. Film bunun yerini tutuyor, yani nedir ki.” Yani yazarın bile bunu söylediği bir dünyadayız. Çünkü artık kimse piramit yapmıyor. Çok zor bugünün teknolojisiyle bile piramit yapmak. Zor şeyleri yapmıyor artık insanlar. Seyretmek çok kolay bir şey. Düğmeye basıyorsunuz, görüntüler akıyor. Bu konfor hepimizin hoşuna gidiyor. Ama şöyle bir şey de var. Benim evde hâlâ televizyon yok. Üç tane de çocuğum var. Bir gün gerçekten televizyon almamı istediğinizde alacam, dedim onlara. Eve girdiğimde masal dediğim zaman nerdeyseler koşuyorlar. Sadece onlara anlattığım masallar var. Bu tabii marjinal bir durum bir yanılla, ama ben bunu tercih ediyorum. Kitap okuyorlar, yazıyorlar. Hatta onlara telif ücreti veriyorum yayınlanmış gibi. Ben böyle bakıyorum. Bu benim yolum ama herkes böyle başka yollar deneyebilir. Denemek lazım şikâyetçiysek eğer. Dediğim gibi, çocuk ya da yetişkin ondan haz alabilir ve o evrende mutlu olabilir. Eğer öyleyse ve siz bir şey yapamıyorsanız onu da bozmamak lazım. Tersine etki yapabilir çünkü, daha büyük sorunlar çıkabilir. Aynı sanallığı üretmeniz lazım. O sanallıktan daha iyi bir sanallığı onun önüne koymanız lazım. Başka çaresi yok.

Dinleyici: Mevlâna Bey’e olacak benim sorum. Mevlâna Bey’in sunumuyla biz koltuklara zıp diye saplandık. Bir dönem Kemalettin Tuğcu yasaklanır gibi oldu. Yadırgandı acı var, ıstırap var diye. Fakat ben çocuklarımızda şu an büyük bir duygusal yoksunluk olduğunu görüyorum. Birbirine acımayan çocuklar, empati kuramayan çocuklar, sevmeyen çocuklar, çerez gibi kitap okuyan çocuklar... Bu yoksunluğun sebebi ne? Hep söylüyoruz, bizim zamanımızda resimli kitaplar yoktu diye. Bunca varlığın içersinde, çocuklarımızın bu kadar hissizliğinin, duygusuzluğunun sebebi nedir demeyeceğim ama bizim burada edebiyatçılar olarak hatamız nerede? Acı olmalı mı?

Mevlâna İdris: Acı olmalı tabii. Ben Maraşlıyım, acıyı da çok severim yemeklerde. Kemalettin Tuğcu’nun kitapları var hâlâ. Son dönemde

yazdığı kitaplar çok ilginç bir biçimde -belki sipariş verilirken öyleydi- önceki dönemde yazdığı kitaplarda hiç görülmeyen temalara sahip. Elini kitaplık bir seti var. Bunların tümü bizim ahlaki değerlerimiz içerisinde hepimizin şaşıracağı derecede olumlu. Namazı anlatıyor, hacı anlatıyor, Nur Baba tipi var vs. Camileri dolaşiyor çocuk. Yine o dram var. Ama böyle bir şey de var. Belki gençliğinde okuyup daha sonra Kemalettin Tuğcu'ya hiç bakmayan arkadaşlarımız bunun hiç farkında değildir ama böyle bir şey var. Kemalettin Tuğcu bir yazar tipi. Bir benzeri de gelir mi gelmez mi bilmiyorum. Ama bugünkü dizilerden -yüz kadar dizi sezon başında başlamıştı Türkiye'de- kesinlikle daha ileri düzeyde olay örgüsüne ve vicdani ağırlığa sahip kitaplar, büyükler için bile. Yani bugün bile bir Kemalettin Tuğcu kitabını elinize aldığınızda akar gidersiniz. Öyle bir yazarlık yönü var. Çok da sevdiğim biridir benim. Küçükken okudum, şimdi de okuyorum. Şu an da okuyorum mesela evde, çocuklar da okuyorlar. Dokuz yaşındaki oğlum günde iki üç tanesini bitiriyor. Neden diyeceksiniz. Yazma biçimi elbette rol oynuyor ama içimize seslenen bir yanı var Kemalettin Tuğcu'nun. Bu sahte değil. Çocuk kendisini özdeşleştiriyor. Genellikle -zaten biliyorsunuz- bütün romanlarında hep iyiler kazanır. Çok acı çekerler ama hep mutlu sonla biter. Keşke yaşasaydı ve daha yazsaydı ama herkes gibi onun da bir ömrü var. Kemalettin Tuğcu İstanbul ölçeğinde yazıyordu. Çocukların sanal yolla gelişen algılarını da hesaba katarak, küresel ölçekte bu iyilikleri, bu acıları belki yeniden yazmak lazım diye düşünüyorum.

Erhan Erken: Soru soran bir dinleyici, burada konuşan insanlar bile şu anda birbirlerini çok iyi tanımıyorlar, dedi. Ben olayı şöyle değerlendiriyorum. Esasında BSV Sanat Araştırmaları Merkezi hepimizi tanıyor. Yani buraya gelen konuşmacıları bir şekilde daha evvelden tanıyorlar ve bu takımı onlar oluşturdu. "Çocuğu Anlayan Edebiyat" konusu etrafında farklı görüşleri, farklı yaklaşımları olanların, illâ aynı hedefi vurmaları gerekmiyor ama bu konuyla ilgili söylenmesi gereken sözleri mümkün olduğu kadar söyleyecek insanların bir yerde toplanmasını murat ettiler. Dolayısıyla, panelin onların kurgusu açısından bir faydalı neticeye doğru gittiğini düşünüyorum. Burada bir zenginliği oluşturduklarını düşünüyorum. Bu kurguyu yapan arkadaşlarımız, bu noktada da inşallah dinleyenler açısından faydalı olmuşlardır. İnşallah Bilim ve Sanat Vakfı'nın yapacağı diğer çalışmalarda da bu zevki tadarız. Kendilerinden bu tür çalışmalar bekliyoruz.

Mevlâna İdris Zengin

1966 yılında Kahramanmaraş/Andırın'da doğdu.1989 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. *İkindiyazıları*, *Diriliş*, *Dergâh*, *Albatros*, *Düşler*, *Geniş Zamanlar* ve *Gerçek Hayat* dergilerinde şiir, hikâye ve denemeleri, ayrıca, çocuk edebiyatı dalında birçok kitap kaleme almıştır. *Kuş Renkli Çocukluğum* isimli şiir kitabı ile 1987'de Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü, *Korku Dükkânı* isimli kitabı ile de 1998 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü almıştır. Ayrıca Prizren'de Türkçeye katkı yapanlarla ilgili uluslararası bir ödülü de 2008'de almıştır. *İyi Geceler Bayım* isimli şiir kitabı Farsçaya çevrilerek 2006'da İran'da basıldı. *Dondurmalı Matematik* isimli şiir kitabı ise 2008'de Arapçaya çevrilerek Kahire'de basıldı. Bazı masal, şiir ve diğer çocuk kitapları Urduca, Almanca ve Farsçaya çevrildi. Bazı masalları çizgi film olarak çekilmiş ve TV'de yayınlanmıştır. Yazar hâlen İstanbul'da hayatını sürdürmekte ve yazı çalışmalarına devam etmektedir.

Eserlerinden Bazıları: *Çinçinli Masal Sokağı*, *Dondurmalı Matematik*, *Hayâl Dükkânı*, *Kirpiler Şapka Giymez*, *Korku Dükkânı*, *Kuş Renkli Çocukluğum*, *Sinir Dükkânı*, *Bekledim Gece Oldu*, *Tehlikeli bir Kitap*, *Ütüsüz Ayakkabılar*, *Sufi ile Pufi*, *İyilik Dükkânı*, *Tuhaf Adamlar* (10 kitap) *Acaip Hayvanlar* (10 kitap) *Tuhaf Adamlar* serisindeki kitapları Almanya'daki bir yayınevi tarafından 9 dünya diline çevrilerek yayına hazırlanmaktadır. (www.wikipedia.com'dan faydalanılmıştır.)

Melike Günyüz

1968 yılında Erzurum'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra 1991 yılında Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1992-1994 yılları arasında MEB'de İngilizce öğretmenliği yaptı. "Bursalı Talip Divanı, Edisyon Kritik, İnceleme" adlı tezi ile 1994 yılında Boğaziçi Üniversitesinde yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan, "Ahmedî Divanı'nın Tahlili" adlı eseriyle doktor unvanını aldı. 1994 yılından beri Erdem Yayınları'nda editörlük ve yayın yöneticiliği yapmakta ve çocuk masalları üzerinde çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir. (www.erdemyayinlari.com'dan alınmıştır.)

Osman Turhan

1976 yılının ilkbaharında Mersin'in Mut ilçesinde doğdu. Çocukluk yıllarının büyük bir bölümünü köyünde geçirdi. Çelik çomak oynadı. Kendine ağaç kabuklarından oyuncaklar yaptı. Kâğıt ve kalemle tanıştığı yıllarda başladı çizgi macerası. İlk ve orta tahsilini vasat bir öğrenci olarak tamamladı. Ders kitaplarının boş sayfalarında çizgilerle anlattı kendini. 1994'te Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'ne girdi. Farklı bir dünya ve farklı insanlar tanıdı. Yerel gazete ve dergilerde çizgileri yayımlandı. 1998 yılında bölümünden birincilikle mezun oldu. Askerliğini yaptığı Gaziantep'teki birliğinde "Asker ve Anne" konulu sergi açtı. Çalışmaları ulusal ve uluslararası platformlarda sergilendi, çeşitli ödüller aldı. Çocuklar için de hikâyeler resimleyen, illüstrasyonlar hazırlayan Osman Turhan, çizgiyle çıktığı anlamlı yolculuğuna, *Zaman* gazetesi sayfalarında devam ediyor. (www.osmanturhan.com'dan alınmıştır.)

Hatice Işılak

1970 Üsküdar doğumlu. İlkokulu Üsküdar Üçüncü Selim İlkokulu'nda, liseyi Fikirtepe Mehmed Beyazid Lisesi'nde bitirdi. 1992 yılında, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını 1995 yılında, yine aynı üniversitede tamamladı. Daha sonra doktora programına kaydoldu fakat tamamlamadı. 1996-2000 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğretmenlik yaptı. 2000-2002 yılları arasında Beyaz Lâle Ebru Atölyesi'nde Tüzin Tiryaki'den ebru dersleri aldı. 2003'ten bu yana EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi)'da çalışmaya devam ediyor. Çok sayıda akademik ya da popüler/akademik derginin (*Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, Değerler Eğitimi Dergisi, Sivil Toplum, İnsan Hakları Araştırmaları, İçerik vb.*) yayın kurulu üyesi ve redaktörüdür. Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği (YEKDER) ve Kadıköy İrfan Vakfı üyesi olan Hatice Işılak hâlen İstanbul'da yaşamaktadır.

Eserleri: *Kara Tahtayı Aşmak-öğrenci Merkezlik öğretmenlik* (Ed. Alpaslan Durmuş ile birlikte), *Dinimi öğreniyorum* (Alpaslan Durmuş, İlyas Aslan, Neriman Gökçeğöz Karatekin ile birlikte), *Helik: Karakter Eğitimi Aile Kitabı 1-5* (Yayın Kurulu üyesi), *Perese: Karakter Eğitimi Öğretmen Kitabı 1-5* (Yayın Kurulu üyesi).